

Kulturen växer som bäst i norr

Buxbomshäckar, storslagna rhododendronplanteringar och karpdammar i all ära: Ammarnärosen och Rusk-selerabarber går inte heller av för hackor. I Lyckseles kulturbotaniska trädgård får skogslandets växter blomma ut och ta plats.

Handen upp alla trädgårdsintresserade västerbottningar: hur många har, precis som jag, kämpat på med en rhododendronbuske som aldrig vill växa till sig?

Du gullar och gör dig till, sockrar på med lite specialgödsel och funderar över kalkhalten.

Kanske har den för blött om rötterna?

Du gräver nytt, börjar om igen i stället för att acceptera din växtzon – överlever körsbärsträdet med nöd och näppe kommer en medelhavsbuske som rhododendron aldrig att trivas i ditt steniga kallhål.

I Lyckseles kulturbotaniska trädgård på Gammplatsen (den enda av sitt slag i Sverige) finns inga motsträviga rhododendron eller taniga fruktträd, här växer det så det knakar i rotsystemen. Rosorna är stora som mindre träd, löjtnantshjärtan höga, kraftiga och tunga av blommor, kronkillen en färgexplosion av grult och grönt.

Hemligheten?

Rätt växt på rätt plats, höns-gödsel och gräsklipp, hälsar trädgårdsmästare Eva Winnitski, som ansvarar för verksamheten sedan tre år tillbaka.

Men visst har också hon sina sorgebarn, trädgårdens fjällväxter trivs dåligt i skogslandets Lycksele.

Ett undantag är den samiska medicinörten kvanne, en tvååring som för ett oansenligt liv under sitt första levnadsår för att

Trädgårdsmästare Eva Winnitski ansvarar för verksamheten sedan tre år tillbaka.

sedan ta i från tärna som vuxen med sina storslagna blomstänglar och vackra frökapslar.

Sedan något år tillbaka är Kulturbotaniska trädgården klonarkiv för ett trettiotal så kallade genbankssorter – växter som anses vara extra viktiga att bevara inför framtiden.

Här hör några av trädgårdens rabarber som till exempel Bastunärsrabarber, Lövlidens Sutton och Rusk-selerabarber.

Alla har sina egna unika uppsättningar, men för att känna någon smakskillnad får du nog vara rabarberkonnässör ...

Också sockerärtorna i den kulturbotaniska trädgården

Bergenia crassifolia (en ättling finns numer på kulturbotaniska trädgården) till Phlox verna.

Ingen ros, men det kanske de redan hade hemma på gården?

Rosen fanns i många lappländska trädgårdar. Variationen var stor och storleken imponerade, ett bra exempel är jätten Ammarnärosen.

Luktade gjorde de dessutom, till skillnad från dagens moderna rosor som ser bra ut, men doftar lite.

Kanske talande för vår tid att storlek och utseende får gå före mer subtila skönhetsupplevelser som en doftande rosenrabatt?

En storblommig snygging i rött som Ingrid Bergman (rabattrosen, inte Hollywood-stjärnan) eller en vresros från Vilhelmina?

Både jag och pollinerarna väljer nog det senare.

finns i många varianter: lila skidor och gröna ärtor, gröna skidor med lila ärtor och gröna skidor med gröna ärtor ...

En lättodlad och uppskattad växt när det var långt till affären och proteinkällorna livsviktiga. Torka dina ärtor och du hade mat som räckte länge.

Men allt var inte nytta och nödvändighet.

Också ett småbrukarhem hade plats för färg och färging. På ett gammalt kvitto från 1936 finns de blommor lantbrukare Stenvall beställt från plantskolan i Karlstad; en lång lista med alltifrån Chrysanthemum roseum, Primula Auricula och

TEXT OCH FOTO

Elin Axelsson

elin.axelsson@folkbladet.nu

Kvane, en tvååring som för ett oansenligt liv under sitt

första levnadsår för att sedan ta i från tärna som vuxen med sina storslagna blomstänglar och vackra frökapslar.

Ett gäng små kvanne-planter på tillväxt.

Ammarnärosen är en riktig bjässe till ros.

Äbrodd är en gammal kulturväxt som med fördel planteras i kryddlandet – den luktar nämligen väldigt gott.

Växtgåvor från privatpersoner

► Den kulturbotaniska trädgården, den enda i sitt slag i Sverige, invigdes 2010 och drivs i dag av Skogsmuseet med Eva Winnitski som trädgårdsmästare.

► Trädgården ligger på Gammplatsen i Lycksele och består av cirka 25 olika planteringar.

► Många av trädgårdens växter är gåvor från privatpersoner.

► Sedan något år tillbaka är Kulturbotaniska trädgården klonarkiv för ett trettiotal så kallade genbankssorter – växter som anses vara extra viktiga att bevara inför framtiden.

► Vid några tillfällen varje år arrangerar trädgården en växtmarknad där det finns möjlighet att köpa några av de sorter som växer på Gammplatsen.

► Under sommarhalvåret håller trädgårdsmästare Eva Winnitski i guidningar för den som vill lära sig mer om gamla kulturväxter från Lappland.

► Utformningen av de olika planteringarna har hämtat inspiration från samisk hantverkstradition och nybyggarkultur.

Löjtnantshjärtan när den är som allra ståtligast.

I Lyckseles kulturbotaniska trädgård på Gammplatsen växer det så det knakar i rotsystemen.

Vill du veta mer om varifrån de olika växterna kommer närstuderar du de ritningar som finns över de olika rabatterna.

Renfanan känns igen från många västerbottniska diken. På kulturbotaniska trädgården finns den i en krusbladig version.

Sockerärtorna var en viktig proteinkälla och har odlats i många olika varianter genom åren.